

<http://arvamus.postimees.ee/3263215/olga-schihalejev-usundiopetuse-volud-ja-hirmud>

[Arvamus](#)

Olga Schihalejev: usundiõpetuse võlud ja hirmud

16. juuli 2015 16:11

Olga Schihalejev Tartu Ülikooli religioonipedagoogika dotsent,

[Toomas Randlo](#) ajakirjanik

Usundiõpetust õppinud noored oskavad märgata igapäevaelus ning maailmasündmustes ette tulevaid religioosseid nähtusi ja seda nii probleemsetes kui ka eluterveis ilmingutes, kirjutab Tartu Ülikooli religioonipedagoogika dotsent Olga Schihalejev.

Pean kohe alguses tunnistama, et ma ei ole erapooletu – olen olnud aastaid usundiõpetuse õpetaja ning hetkel töötan Tartu Ülikoolis religioonipedagoogika dotsendina. Koolitan õpetajaid ja viin läbi uuringuid.

Mulle väga meeldis anda religiooni käsitlevaid tunde – diskussioonid tundides, õpilaste sütitav huvi ja klassis tekkiv rikastav õhkkond, mis sundis ennast pidevalt arenema. Mulle tundus, et õpilased tahtsid tundi tulla ja oma tagasisides ainele kirjutasi nad, et neile on olnud oluline nii tunnis valitsev avatus kui ka teadmised, mis aitavad neil mõista teistsuguseid inimesi, maailmas toimuvat ja kultuuriruumi, milles nad elavad ja maid, mida reisidel külastavad.

Samas, iga kord, kui avalikkuses tõuseb diskussioon religiooni teemadel laiemalt või olnud juttu usundiõpetest kitsamalt, kaasneb sellega alati hirm kõstri, ajupesu ja asjatult kulutatud aja ees – vahel tagasihoidlikumalt, kuid enamasti ikka mahlaselt ja võrtsikalt. Äkki ongi nii, et ma ainult kujutan ette avatust ning õpilased on lihtsalt hästi kasvatatud ning isegi anonüümses tagasisides ei taha minu illusioone purustada? Või olen äkki üksik erand, mis kinnitab reeglit ning usundiõpetus on tegelikult midagi muud kui mulle paistab?

Tänaseks on usundiõpetuse mõju uuritud [Eestis](#) mitmel tasandil – on tehtud nii üksikute koolide ja õpetajate kui ka üleriigilisi uuringuid. Eesti on osalenud kolmes rahvusvahelises uuringus, kus on uuritud kooliõpilaste arusaamu religioonist ja usulisest mitmekesisusest.

Kõigi nende uuringute tulemused viitavad samas suunas. Peab muidugi siinjuures ütlema ka seda, et ilmselt oli 1990. aastate alguse usuõpetus ja praegune usundiõpetus üpris erinevad

ained ning see, millest allpool kirjutan, puudutab eelkõige seda ainet, mida hakkas arendama Pille Valk ning mis on vormunud riikliku õppekava usundiõpetuse valikaine ainekavaks. Millised on siis eelpoolmainitud uuringute tulemused?

Esiteks, ja ilmselt pole see lugejale kuigi üllatav, ei ole enamusel, eriti eestikeelsetel, õpilastest endal selgelt defineeritud usulist tausta.

Enamasti õpilased ei tea ka oma kaaslaste maailmavaatelisi eelistusi ega räägi neil teemadel oma sugulaste või veel vähem koolikaaslastega. Mitte et see neid ei huvitaks, kuigi vahel on see ka põhjus, vaid lihtsalt nii pole kombeks ja mine tea, mida see endaga kaasa võib tuua.

Siin on asjakohane välja tuua ka tõsiasi, et need õpilased, kes on usundiõpetust õppinud – olgu algklassides või ka gümnaasiumis – ei ole ainet mitte õppinud eakaaslastest rohkem ega vähem usklikud.

Tõsi, neile õpilastele, kellel on kodune usuline taust, annab aine õppimine enesekindlust ja julgust väljendada kaaslaste arvamusest erinevaid seisukohti. Ning nende kaaslased tunnistavad, et usundiõpetus on tihti ainus aine, kus nad on midagi tõeliselt olulist oma kaaslaste kohta teada saanud, erinevaid arvamusi ära kuulanud ning see on aidanud neil neid paremini nii teisi kui ka ennast mõista ning avardanud seeläbi arusaamu.

Teiseks, kahjuks on need uuringud näidanud ka, et meie koolinoored, kes pole usundiõpetust õppinud, nõustuvad teiste maade ja ka Eestis usundiõpetust õppivatest eakaaslastest enam väidetega, mis väljendavad äärmiselt vaenulikku üldistavat suhtumist usklikesse ja religiooni.

Usundiõpetust õppinud noored on aga erinevuste suhtes avatumad ning enam valmis erineva maailmavaate esindajatega dialoogi astuma. Siiski pole siin tegu naiivse avatusega.

Usundiõpetust õppinud noored oskavad märgata igapäevaelus ning maailmasündmustes ette tulevaid religioosseid nähtusi ja seda nii probleemsetes kui ka eluterveis ilmingutes. Usundiõpetust mitte õppinud õpilased peavad maailmavaatelisi erinevusi pigem ärritavateks, seevastu ainet õppinud õpilased leidsid, et erinevad kultuurid ja maailmavaated on põnevad, nad oskasid probleeme mitmetahulisemalt käsitleda.

Kolmandaks, usundiõpetusse endasse suhtumine muutus juba mõne usundiõpetuse tunni järel dramaatiliselt. Seepärast suhtun ma Andres Laiapea tehtud ettepanekusse teha rahvahääletus usundiõpetusest, pisut skeptiliselt. Kui inimesed hääletavad, siis mille poolt ja vastu. Kas mitte oma kujutluses oleva arusaama poolt või vastu?

Me ei taha ju, et meie lastest usklikke vormitakse. Seega oleme aine vastu. Uuringutes osalenud noored, kes polnud ise usundiõpetust õppinud, enamasti ei soovinud üldjuhul selle sisseviimist. Need õpilased, kes olid usundiõpetust õppinud, hindasid aga ainet väga kõrgelt: nad nõustusid teistega võrreldes enam, et nad saavad koolis teadmisi religioonist, et neil võimaldatakse sel teemal avatud arutelu, et temaatika on huvitav ning et nad õpivad austama erinevate maailmavaadete esindajaid.

Ilmselt olid mõlemad grupid tegelikult üsna sarnaste hoiakutega – sest ka ainet soovinud õpilased ei pidanud kooli ülesandeks «uskuma õpetamist», isegi mitte usulise taustaga õpilased, vaid pigem süstematiseeritud teadmiste jagamist ja pluralistlikus ning demokraatlikus ühiskonnas vajaminevate oskuste ja hoiakute kujundamist.

Viimaks, usulise taustaga õpilased ei tunne ennast koolis, kus usundiõpetust pole või ta on vabatahtlik, kuigi hästi.

Eesti õpilaste arvates on tõenäosus saada koolis oma usulise tausta tõttu naerualuseks tunduvalt kõrgem kui mistahes teises riigis, mis uuringus osalesid. Ehk on just selle faktiga seotud ka usuliste koolide oluline kasv viimastel aastatel?

Tuleb tõdeda, et usulise taustaga õpilastel on üldhariduskoolis võimalus enda usulise traditsiooniga turvaliseks samastumiseks olematu. Kui siia kõrvale panna ka asjaolu, et kaasõpilastel on religioonidest üldiselt hägune ja negatiivne arusaam, on üsna loomulik, et oma usulist tausta on põhjust varjata.

Lisaks, kui usundiõpetus on vabatahtlik, laseb see kõrvalolijail arvata, et tegu on «uskuma õpetava» ainega. Nõnda siis tulebki välja, et teoreetiliselt hindavad religioonialaseid õpinguid eriti kõrgelt just usulise taustaga õpilased, seda eelkõige eneserefleksiooni aspektist ning tolerantsuse kujundajana. Siiski ei kasutaks kuigi paljud neist võimalust osaleda vabatahtlikus usundiõpetuses, mis võiks põhjustada nende veelgi suuremat eristumist kaasõpilastest.

Niisiis, uuringud ei toeta levinud arvamust, et usundiõpetus teeb õpilasi usklikumaks, küll aga muutusid juba mõnekuise kursuse jooksul noorte hoiakud sallivamaks, pidades ühiskonnas olemasolevaid usulisi erinevusi mitte ainult normaalseks, vaid ka huvitavaks.

Praegune olukord, kus paljudes koolides usundiõpetust pole või ta on vabatahtlik, esitab koolidele tõsise väljakutse: kuidas korraldada usundiõpetust nii, et sellest kasu oleks ning seda õppivad noored ei satuks kaaslaste põlu alla?

Tihti on usundiõpetus koolides vabatahtlik, kuid see peegeldab pigem eelarvamuslikku suhtumist kui tegelikke vajadusi aine suhtes ning ei kasutata ära aine potentsiaali tolerantse suhtumise kujundamisel.

Nähtavasti ei tasu loota, et vabatahtliku aina õpetatav usundiõpetus muudaks Eesti elanikkonna usust oluliselt teadlikumaks või ka selle suhtes sallivamaks. Nähtavasti ei vali usundiõpetust just need õpilased, kes on religioonide ja usklike suhtes skeptilisemad või isegi vaenulikult meelestatud.

Nõnda kestab usuküsimustes võhiklikkus, mis pärsib nii noorte osasaamist kultuuripärandist kui ka hakkamasaamist usuliselt üha kirjumaks muutuvast Eestis, mujal Euroopas ja maailmas: religioon mõjutab kultuuri kõrval tihti nii majandust, poliitikat, kui ka inimeste omavahelisi suhteid. Religiooni käsitlemata jätmise pole tunnistus neutraalsusest. Kui õpilased ei saa arutada maailmavaatelistel küsimustel üle, siis ei saa nad ka oma eelarvamuslike suhtumisi proovile panna.

Mõeldes [Urmas Viilma](#) arvamusele Postimehes ning sellele laekunud netikommentaare, pean puudutama veel ühte uuringu tulemust. Nimelt tuleb tunnistada, et usundiõpetuse aine mõju olenes ka õpetajast. Tõsi, mitte viisil, nagu netikommentaatorid tihti ütlevad – et «kui papp ikka ainet õpetab, siis on kuri karjas». Ka neis uuringutes osalenud koolides, kus ainet õpetaski kohalik kirikuõpetaja, oli tulemuseks tihti suurem tolerantsus, mitte suurem religioossus.

Siin pole küsimus mitte usulises taustas, vaid professionaalsuses ja kompetentsuses. See sisaldab lisaks ainealastele teadmistele ka oskust oma hoiakute üle reflekteerida ja ka arutelu juhtimise oskusi aktuaalsetel teemadel, oskusi suunata isiklikku refleksiooni ja aktiivse tolerantsuse kujundamist.

Kuigi teadmised religioonist on oluline eeldus vastastikkuseks mõistmiseks, peaks õpetus ületama seda ja arendama reflektiivset ja empaatilist lähenemist ainele ning edendama aktiivset tolerantsust, võimaldades suhtlemist erinevate maailmavaadete ja religioonide esindajatega. Nagu ütles üks õpilane, kelle usundiõpetuse õpetaja on kirikuõpetaja:

«Papp on ta kirikus, aga koolis on ta kõige paremas mõttes kooliõpetaja – õpetaja Laur, kelle all me ei tunne ennast ainult õpilastena, vaid mõtlemisvõimeliste, üksteist arvestavate ja kultuursete inimestena.»

Professionaalsuse nõue kehtib igale õpetajale – olenemata tema usulise tausta olemasolust või selle puudumisest. Olgu ta kristlane, islamiusuline, maausuline või veel keegi. Eriti enesereflektiivne peab olema õpetaja, kes esindab enamust – ehk siis Eesti puhul mitteusklikku etnilist eestlast, sest teiste suhtes ollakse juba eos ettevaatlikud.

Usundiõpetus või mitte? Mina, tuginedes nii enda kogemusele kui ka uuringutele, kipun nõustuma, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni [OSCE](#) seisukohaga, et religioone puudutava hariduse tagamine on toimiva demokraatia ja inimõiguste üheks alustalaks.

Regis Debray andis 2002. aastal üsna kriitilise hinnangu Prantsusmaa hariduse kohta, kus ta toob olulise valukohana välja, et kool toodab ebakompetentsust, mis ei võimalda osa saada kultuurist ning takistab mitmekultuurilises ühiskonnas hakkama saamist. Raportis rõhutatakse, et ebakompetentsusele rajatud ilmalikkuse asemel on demokaartlikus ühiskonnas vaja kujundada teadlikkusel ja mõistmisel põhinevat suhtumist religioonidesse. Sama soovin ka Eesti ühiskonnale.